

Blaga JE *NOC*

F. Skot Ficdžerald

Prevela Ljiljana Petrović Vesković

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2019.

Naziv originala:
F. Scott Fitzgerald
TENDER IS THE NIGHT

Translation Copyright © 2019 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02741-9

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

*Gle, već sam kraj tebe! Noć se blaga sprema...
... Al' svetlosti ovde nema
Sem kad s neba lahor u nju ne odene,
Sred zelene tame, staze zavojite.*

Džon Kits, *Oda slavuju* (prev. Ranke Kuić)

*Za
Džeralda i Saru
Još mnogo zabave*

KNJIGA I

I

Na prijatnoj obali Francuske rivijere, otprilike na pola puta između Marselja i italijanske granice, stoji veliki ponositi ružičasti hotel. Palme mu snishodljivo hlade rumenu fasadu dok se pred njim pruža mala svetlucava plaža. To je odnedavno postalo letnje pribežište znamenitog i mondenskog sveta; a samo deceniju ranije, hotel bi gotovo opusteo u aprilu, kad bi se engleska klijentela preselila na sever. Danas se oko njega tiskaju brojni bungalovi, ali u vreme kad počinje ova priča, samo kupole desetak starih vila trulile su kao lo-kvanji među zbijenim borovima između Gosovog hotela za strance i Kana, koji se nalazi osam kilometara dalje.

Hotel i plaža, nalik na žučkastosmeđu molitvenu prostirku, bili su jedno. Rano izjutra, udaljeni obrisi Kana, zidine starih utvrđenja, prošarane ružičastom i bež bojom, i purpurni obronci Alpa na granici s Italijom ocrtavali su se na vodi u bistrom plićaku, čiju površinu su mreškali samo mehurići vazduha, koje je ispuštalo morsko rastinje. Malo pre osam, neki čovek ogrnut plavim bademantilom sišao je na plažu i nakon obilnog uvodnog pljuskanja hladnom vodom, uz dosta brektanja i glasnog disanja, proveo minut brčkajući se u moru. Kad je otišao, naredni sat nad plažom i zatonom vladao je potpuni mir. Trgovački brodovi plovili su ka zapadu na dalekom horizontu; pomoćnici u restoranu vikali su po hotelskom dvorištu; rosa se topila na borovima. Sat kasnije automobilske sirene počele su da trube na krivudavom putu duž niskih Mavarskih planina, koje razdvajaju priobalnu od prave provansalske Francuske.

Na kilometar i po od mora, tamo gde borovi uzmiču pred prašnjavim jablanovima, nalazi se usamljena železnička stanica, s koje je jednog junskog jutra 1925. godine luksuzni putnički automobil bez krova dovezao jednu ženu i njenu kćer do Gosovog hotela. Majčino lice krasila je izbledela lepota, koja će uskoro biti prošarana i ispucalim kapilarima. Njen izraz odisao je mirnoćom i prijatnom obazrivošću. Međutim, posmatraču bi za oko već sledećeg časa zapala njena kćer, koja je nosila magiju na ružičastim dlanovima i obrazima obasjanim ljupkim plamsajem, kao rumen koja obliva dečja lica nakon hladne večernje kupke. Prefinjeno čelo joj se blago uzdizalo ka liniji kose, koja joj je, nalik na viteški štit, obrubljivala lice rasipajući se u dražesne pepeljastoplave i zlatne lokne, talase i uvojke. Oči su joj bile bistre, krupne, jasne, vlažne i svetlucave, a boja obraza tako stvarna, kao da je izvirala pravo iz tog srca koje pumpa mladu snažnu krv. Telo joj je delikatno lebdelo na poslednjem rubu detinjstva – imala je skoro osamnaest godina, skoro potpuno sazrela, ali i dalje poprskana rosom.

Dok su se more i nebo pomaljali pred njima nalik na tanku usijanu liniju, majka reče:

„Nešto mi govori da nam se ovde neće svideti.“

„Ja bih ionako kući“, odgovorila je devojka.

Govorile su veselo, ali bilo je očigledno da su tu došle bez jasnog cilja i da im je ta besciljnost već dosadila – štaviše, njih nije mogao da zadovolji bilo kakav cilj. Želele su vrhunsko uzbuđenje, ali ne iz nužde da nadraže umrtvljene nerve, već sa žudnjom dobrih đaka, koji smatraju da nakon ostvarenih uspeha zaslužuju i doličnu nagradu.

„Ostaćemo tri dana, a onda idemo kući. Odmah ću poslati telegram da nam rezervišu mesta na brodu.“

Ušavši u hotel, devojka je potvrdila rezervaciju na idiomatičnom ali monotonom francuskom, kao da ga se prisećala posle dugog nekorišćenja. Kad su se smestile u prizemlju, prišla je zaslepljujućim francuskim vratima i iskoračila na kamenu verandu, koja se pružala

duž celog hotelskog zdanja. U hodu je imala držanje balerine, ne prebacujući težinu tela na kukove, već ga podupirući donjim delom leđa. Usijana svetlost okrnula joj je senku, nateravši je da ustukne – njene oči nisu mogle da podnesu to bleštavilo. Pedesetak metara dalje, Mediteran je predavao svoje boje na milost brutalnom suncu; ispod balustrade, izbledeli bjuik pekao se na hotelskom prilazu.

Doista, u čitavom tom okruženju, samo je plaža vrvela od života. Tri britanske dadilje sedele su na pesku i plele spore mustre viktorijanske Engleske, mustre četrdesetih, šezdesetih i osamdesetih, pretvarajući stopljene niti u džempere i čarape, uz melodično ogovaranje, koje je zvučalo skoro kao bajanje; malo bliže moru desetak odraslih ulogorilo se pod prugastim suncobranima, dok su njihovi mališani, u jednakom broju, jurili nestrashljive ribe kroz plićak ili ležali na suncu, golišavi i svetlucavi od kokosovog ulja.

Kad je Rouzmeri izašla na plažu, dečak od dvanaest godina potrčao je pored nje i uleteo u more uz oduševljenu ciku. Osetivši ispitivačke poglede nepoznatih lica, skinula je bademantil i krenula za njim. Prešla je nekoliko metara plutajući licem nadole, a onda, zaključivši da je previše plitko, spustila stopala na dno i počela da gaca morem, vukući vitke noge kao tegove koji se bore s otporom vode. Kad je voda počela da joj zapljuskuje grudi, osvrnula se ka obali: ćelav gospodin s monoklom, u uzanom kupaćem trikou, ispršenih maljavih grudi i upadljivo uvučenog stomaka, pažljivo ju je posmatrao. Kad mu je uzvratila pogled, spustio je monokl, koji se sakrio među smešnim maljama na njegovim prsima, i nasuo čašu tečnosti iz flaše koju je držao u ruci.

Rouzmeri je spustila i lice u vodu i zaplivala odsečnim sitnim četvorotaktnim kraulom ka drvenom splavu. Voda se podizala ka njoj, nežno je odvlačeći od vrućine, natapala joj kosu i zavlačila se u udubljenja na njenom telu. Okretala se na vodi, skoro kao da je grli, zdušno joj se prepuštajući. Dok je stigla do splava, bila je zadihana, ali tad je primetila kako je preplanula žena upadljivo belih zuba radoznalo odmerava; postavši svesna sirove beline vlastitog

tela, okrenula se na leđa i zaplutala nazad ka obali. Maljavi gospodin s flašom doviknu joj nešto dok je izlazila iz vode.

„Kažem – iza tog splava ima ajkula!“ Nije mogla da odredi njegovu nacionalnost, ali je govorio engleski s razvučenim oksfordskim akcentom. „Juče su proždrale dvojicu britanskih mornara iz flote u Žuanovom zalivu.“

„Milostivi bože!“, povikala je Rouzmeri.

„Skupljaju se tamo zbog otpadaka koje bacaju s brodova.“

Skrenuvši pogled da bi joj pokazao da je to rekao tek da je upozori, odmakao se za nekoliko koraka i nasuo još jedno piće.

Svesna da je taj razgovor donekle usmerio pažnju na nju, ali ne na neprijatan način, osvrnula se tražeći gde da sedne. Svaka porodica očigledno je prisvojila pravo na deo peska ispred svog suncobrana, ali je između njih bilo dosta posećivanja i čavrljanja – što je svedočilo o atmosferi zajedništva, koju bi bilo drsko poremetiti. Malo dalje, na mestu gde je plaža zasuta šljunkom i uvelom morskom travom, sedela je skupina ljudi čija je put bila jednako bleđa kao i njena. Oni su se štitili malim ručnim umesto velikim suncobranima i očigledno se još nisu toliko odomaćili. Rouzmeri je pronašla slobodan prostor između ta dva tabora preplanulih i beloputih i raširila ogrtač preko peska.

Dok je tako ležala, prvo je čula njihove glasove, i osetila kako stopala tapkaju preko peska i senke koje joj zaklanjaju sunce. Topli nervozni dah radoznalog psa okrznuo ju je po vratu. Koža joj je cvrčala od vreline dok je slušala prigušeno hućanje uzdišućih talasa. Do tada je već počela da razabira zasebne glasove i čula kako je neko, koga su prezrivo zvali „onaj Nort“, sinoć oteo konobara iz kanskog kafea s namerom da ga pretesteriše napola. Žena koja je pripovedala o tom incidentu imala je sedu kosu i večernju toaletu, očigledno od prethodne noći, jer joj je tijara još bila na glavi, a klonula orhideja venula na ramenu. Osetivši maglovitu odbojnost prema toj gospođi i njenoj sviti, Rouzmeri se okrenula na drugu stranu.

Nedaleko od nje, s te druge strane, mlada žena ležala je pod baldahinom suncobrana, zureći u knjigu otvorenu na pesku i praveći neki spisak. Kupaći kostim joj se smakao s ramena, a leđa, rumene narandžastosmeđe boje i istaknuta niskom kremastih bisera, svetlucala na suncu. Lice joj je bilo strogo, lepih crta, ali neveselo. Na trenutak se okrenula ka Rouzmeri, ali joj je pogled bio odsutan, kao da je nije videla. Iza nje je sedeo otmen čovek s kačketom, u kupaćim gaćama s crvenim prugama; potom žena koju je Rouzmeri videla na splavu, a koja ju je očigledno primetila i uzvratila joj pogled; potom muškarac izduženog lica, sa zlatnom lavljom glavom, u plavim kupaćim gaćama i bez šešira, koji je krajnje ozbiljno razgovarao s mladićem u crnim kupaćim gaćama, očigledno romanskog porekla; dok su pričali, obojica su čeprkali po pesku, čupkajući komadiće morske trave. Stekla je utisak da su svi ti ljudi pretežno Amerikanci, ali su se po nečemu razlikovali od Amerikanaca koje je obično sretala.

Nakon izvesnog vremena shvatila je da čovek s kačketom izvodi malu nemu predstavu za svoju ekipu; ozbiljno je koračao tamo-amo, kao da grabuljama rasklanja šljunak, dok je istovremeno razvijao neku ezoteričnu burlesku smrknutog lica, držeći svoju publiku u iščekivanju. Burleska je postajala sve urnebesnija, a smeh sve grohotniji. Čak i oni koji su, poput Rouzmeri, bili predaleko da bi ga čuli, pažljivo su okrenuli antene ka njemu, i na kraju je od svih ljudi na plaži samo devojkica s niskom bisera ostala nezainteresovana. Možda iz bogataške nadmenosti, ona je na svaku novu salvu ushićenja odgovarala tako što bi se još dublje unela u svoj spisak.

Čovek s monoklom i flašom odjednom prozbori s nebesa iznad Rouzmeri:

„Odlično plivate.“

Kolebljivo je podigla pogled.

„Skidam kapu. Moje ime je Kempion. Tamo je jedna dama koja tvrdi da vas je prošle nedelje videla u Sorentu. Ona zna ko ste i silno želi da vas upozna.“

Pogledavši oko sebe s prikriivenom ozlojeđenošću, Rouzmeri je primetila da je nepreplanuli ljudi upitno posmatraju. Nevoljno je ustala i krenula ka njima.

„Gospođa Abrams – gospođa Makisko – gospodin Makisko – gospodin Damfri...“

„Znamo ko ste“, prozborila je žena u večernjoj haljini. „Vi ste Rouzmeri Hojt. Videla sam vas u Sorentu i hotelski službenik mi je potvrdio da ste to vi. Svi mislimo da ste prosto čarobni i zanima nas zašto se niste vratili u Ameriku da snimate još neki fabulozan film.“

Svi su se pomerili da joj naprave mesta, mada nije bilo potrebe za tim. Žena koja ju je prepoznala nije bila Jevrejka, uprkos svom imenu. Bila je to jedna od vremešnih lavica, koja se lagodno stopila s mlađim naraštajem, očuvana dobrim varenjem i otpornošću na iskustvo.

„Hteli smo da vas upozorimo da ne izgorite već prvog dana“, vedro je nastavila, „jer je VAMA koža veoma važna, a na ovoj plaži su svi tako prokleta užtogljeni da smo se plašili da nam ne zamerite na brizi.“

II

„Mislili smo da ste i vi možda uključeni u zaplet“, rekla je gospođa Makisko, lepa mlada žena iznurenih očiju i obeshrabrujuće nametljivosti. „Ne znamo ko je deo zapleta, a ko nije. Znaite, jedan gospodin, prema kome je moj muž bio naročito ljubazan, na kraju se pokazao kao jedan od vodećih likova – praktično pomoćnik glavnog junaka.“

„Zaplet?“, zbunjeno je upitala Rouzmeri. „Postoji zaplet?“

„NE ZNAMO, draga moja“, umešala se gospođa Abrams, prasnivši u dubok isprekidan smeh svojstven korpulentnim damama. „Mi ne učestvujemo. Mi smo samo posmatrači s galerije.“

„Mama Abrams je sama po sebi zaplet“, natuknuo je gospodin Damfri, feminizirani mladić svetle kose, na šta je Kempion prekorano zatresao monoklom, rekavši: „Rojale, zaboga, budi malo

obzirniji. “ Rouzmeri je šarala pogledom s jednog na drugog, obuzeta nelagodnošću. Kamo sreće da je majka tu. Nisu joj se sviđali ti ljudi, naročito u poređenju sa skupinom na drugom kraju plaže, koja je podstakla njeno zanimanje. Majka je imala skroman ali nepogrešiv dar da se snađe u društvu, i to im je obično pomagalo da se brzo i efikasno izvuku iz nepoželjnih situacija. S druge strane, Rouzmeri je postala slavna pre samo šest meseci i francuski maniri stečeni u ranoj mladosti, združeni s američkim demokratskim manirima, pri čemu su joj ovi drugi bili nametnuti, ponekad su je zbunjivali i činili još ranjivijom u takvim situacijama.

Gospodin Makisko, mršavi tridesetogodišnjak riđe kose i pega-vog lica, nije video ništa zabavno u priči o zapletu. Tupo je zurio u more – a sad, ošinuivši svoju suprugu brzim pogledom, napadno je pitao Rouzmeri:

„Jeste li dugo ovde?“

„Tek jedan dan.“

„Oh!“

Očigledno zaključivši da je uspešno promenio temu, okrenuo se ka ostalima.

„Planirate li da ovde provedete čitavo leto?“, nedužno je pitala gospođa Makisko. „Ako ostanete, možete da posmatrate kako se zaplet razvija.“

„Zaboga, Vajolet, možeš li da batališ tu temu!“, prasnuo je njen muž. „Tako ti svega, smisli nešto novo!“

Gospođa Makisko se nagnula ka gospođi Abrams, promrmljavši dovoljno glasno da svi čuju:

„Nervozan je.“

„Nisam nervozan!“, pobunio se Makisko. „Ako te baš zanima, uopšte nisam nervozan!“

Primetno je goreo – lice mu je bilo prekriveno sivkastim crvenilom, koje ga je činilo rasplintutim i bezizražajnim. Kao da je odjednom postao svestan svog stanja, ustao je i krenuo ka vodi, u pratnji svoje supruge, a Rouzmeri je, ugrabivši priliku, pošla za njima.

Gospodin Makisko je duboko udahnuo, bacio se u plićak i počeo da mlatara ukočenim rukama po mediteranskoj vodi, praveći čudne pokrete koji je trebalo da budu kraul; kad je ostao bez vazduha, ustao je iz vode i osvrnuo se, očigledno iznenađen što je još nadomak obale.

„Još nisam naučio da dišem. Nikako ne mogu da shvatim tehniku disanja.“ Upitno je pogledao u Rouzmeri.

„Mislim da treba da izidišete pod vodom“, objasni ona. „I na svaki četvrti zamah, treba da okrenete glavu na stranu i udahnete.“

„Disanje mi najteže pada. Hoćete li da plivamo do splava?“

Čovek s lavljom glavom ležao je opružen preko splava i ljuljuškao se na vodi. Kad je gospođa Makisko krenula da se uhvati za ivicu, splav se odjednom nakrivio i ruka joj je poletela uvis, na šta je čovek sa splava munjevito poskočio i izvukao je iz vode.

„Uplaših se da ste se udarili.“ Glas mu je bio usporen i stidljiv. Imao je jedno od najtužnijih lica koje je Rouzmeri u životu videla, s visokim indijanskim jagodicama, izduženom gornjom usnom i ogromnim i duboko usađenim tamnozlatnim očima. Govorio je iz ugla usana, kao da se nadao da će njegove reči dospeti do gospođe Makisko nekom nenametljivom okolišnom putanjom; već sledećeg trenu odbacio se sa splava i njegovo opušteno izduženo telo zapluta ka obali.

Rouzmeri i gospođa Makisko zagledaše se za njim. Kad je sila inercije popustila, naglo se presavio napola, tanke butine mu se izviše nad površinom, posle čega je potpuno iščezao, ostavivši za sobom jedva malo pene.

„Dobar je plivač“, reče Rouzmeri.

Odgovor gospođe Makisko odisao je iznenađujućom žestinom.

„Ali je grozan muzičar!“ Okrenula se ka svom mužu, koji se nakon dva neuspešna pokušaja konačno uspentrao na splav; povrativši ravnotežu, pokušao je dostojanstveno da se isprsi, ali ga to samo nateralo da se ponovo zatetura. „Upravo rekoh da je Ejb Nort možda dobar plivač, ali da je grozan muzičar.“

„Da“, zlovoljno se složio Makisko. On je očigledno oblikovao suprugin svet, svet u kome joj nije dopuštao mnogo slobode.

„Antajl je moj čovek.“ Gospođa Makisko se izazovno okrenu ka Rouzmeri. „Antajl i Džojs. Sumnjam da u Holivudu pričaju o njima, ali je moj muž napisao prvu američku kritiku *Uliksa*.“

„Ah, da mi je samo jedna cigareta“, mirno reče Makisko. „To bi mi sad više značilo.“

„On baš ima petlju – da li se slažeš sa mnom, Alberte?“

Glas joj odjednom utihnu. Žena s biserima pridružila se svojim mališanima u vodi i Ejb Nort je sada izronio ispod dečaka kao vulkansko ostrvo i podigao ga na ramena. Dečak je ciknuo od mešavine straha i ushićenja, dok je majka posmatrala prizor s dražesnom mirnoćom, ali bez osmeha.

„To mu je žena?“, upita Rouzmeri.

„Ne. To je gospođa Dajver. Oni nisu u hotelu.“ Oči gospođe Makisko, nalik na fotografska sočiva, ostadoše prikovane za ženino lice. Nakon nekoliko trenutaka, naglo se okrenu ka Rouzmeri.

„Jeste li ranije bili u inostranstvu?“

„Da. Pohađala sam školu u Parizu.“

„Oh! Onda verovatno znate da, ako ovde želite zaista da uživate, treba da upoznate prave francuske porodice. Šta ovi ljudi imaju od toga što su došli ovde?“ Pokazala je levim ramenom ka obali. „Samo se svako drži svoje klike, kô neki zaverenici. Naravno, mi smo došli s preporukama, pa smo u Parizu upoznali sve najbolje francuske pisce i umetnike. Zaista divno iskustvo.“

„Ne sumnjam.“

„Znate, moj muž upravo završava svoj prvi roman.“

„Oh, zaista?“, reče Rouzmeri. Nije razmišljala ni o čemu određenom, samo se pitala da li je majka zadremala na toj vrućini.

„Roman se naslanja na ideju *Uliksa*“, nastavi gospođa Makisko. „Samo što radnja ne traje dvadeset četiri sata, već sto godina. Priča se vrti oko propalog francuskog aristokrate, koga moj muž postavlja nasuprot mehaničkom dobu...“

„Zaboga, Vajolet, ne moraš svima da otkrivaš glavnu ideju“, pobuni se Makisko. „Neću da svi sve znaju o njoj pre nego što knjigu objavim.“

Rouzmeri zapliva nazad ka obali, gde je prebacila ogrtač preko već izgorelih ramena i ponovo se opružila na suncu. Čovek s kačketom sada je išao od suncobrana do suncobrana, noseći flašu i male čaše; on i njegovi prijatelji postali su još živahniji i još više se primakli jedni drugima, okupljeni pod zastorom zbijenih suncobrana – neko od njih je, po svoj prilici, odlazio, pa im je to bilo poslednje zajedničko piće na plaži. Čak su i mališani primetili da se pod tim suncobranom dešava nešto uzbudljivo, pa su se jednodušno okrenuli u tom pravcu – a Rouzmeri je imala osećaj da je iza svega toga stajao čovek s kačketom.

Podne je gospodarilo nebom i morem – čak su se i beli obrisi Kana, osam kilometara dalje, rastakali u fatamorganu prijatne svežine; brodić sa jedrom nalik na grudi crvendaća vukao je za sobom pramen tamnije pučine. Činilo se da na čitavoj obali nije bilo ni daška života, nigde osim pod filtriranom svetlošću koja se provlačila kroz suncobrane, gde se nešto zanimljivo dešavalo usred šarenila i žamora.

Kempion prođe blizu nje, zastavši na odstojanju od nekoliko stopa, i Rouzmeri zatvori oči, pretvarajući se da spava; potom je napola podigla kapke i posmatrala dva zamučena stuba njegovih nogu. Pokušavao je da se probije kroz oblak boje peska, ali je oblak neprestano izmicao, dižući se ka ogromnom usijanom nebu. Tada je stvarno utonula u san.

Probudila se natopljena znojem, primetivši da je plaža prazna i da je tu ostao samo čovek s kačketom, koji je sklapao poslednji suncobran. Dok je žmirkala na suncu, on joj priđe i reče:

„Hteo sam da vas probudim pre nego što krenem. Ne bi valjalo da odmah izgorite.“

„Hvala vam.“ Spustila je pogled ka svojim zažarenim nogama.

„Nebesa!“